

Natuur dichtbij

De vogelverlokkingen van het Oostvoornse Zwartelaantje.

Door: Gerard Ouweneel.

Nog meer dan naar de andere heb ik naar de foto op pagina 14 linksonder van Duinen en mensen Voorne een poosje zitten turen. Volgens het bijschrift dateert de plaat uit 1920. Te zien is hoe toen de kust van Oostvoorne ter hoogte van Mildenburg eruitzag. De opname opende klepjes in het brein en was de ouverture tot aangename uren met de onvolprezen Topotijdreis kaarten, gespit in oude vogeldagboeken, googelen en mailcontact met de auteur Rolf Roos.

De bewuste foto toont de situatie van ruim 100 jaar geleden aan het eind van de Oostvoornse Zwartelaan, daar waar deze uitkomt op en leidt over de duinwal. Het beeld verschilt grondig van het tafereel ter plekke dat het netvlies registreerde en opsloeg bij mijn eerste kennismaking met die plek. Dat was ruim zeventig jaar geleden, op Koninginnedag 1951. Blijkens de desbetreffende uit het Streekarchief afkomstige opname was er in 1920 nog geen Boulevard. Topotijdreis laat zien dat er toen aan het einde van de Zwartelaan een aanlegsteiger in zee stak. Vanaf de Zwartelaan kon men via een zandslag het strand en die steiger bereiken. De prent suggereert wat strandvertier en op tijdreis lezen wij dat daar een Rotterdamse Gezondheids Kolonie was neergezet, een oord waar bleekneusjes wat gelaatskleur konden opdoen. Mogelijk waren die vanuit Rotterdam daarheen gereisd met een van de schepen van de Stoomboot-Reederij Fop Smit & Co., via het in 1920 nog open Brielsche Gat. Alleen al die vaartocht via een stoompassagiersschip zet de verbeelding aardig aan het werk. Tenslotte laat de foto zien dat de bezoeker die omstreeks 1920 aan het eind van de Zwartelaan het duin overstak, een onbelemmerd zee-uitzicht op zich kon laten inwerken. De topokaart zette mij aanvankelijk op het verkeerde been. Want deze geeft voor Zwartelaan de naam Kaapweg aan. Desgevraagd mailde Rolf Roos dat de Zwartelaan een poos die naam gedragen heeft.

Groene Kruisweg.

Toen ik op 30 april 1951 voor het eerst de Zwartelaan affietste en de helling naar de Boulevard op trapte was ik, dertien jaar oud, een uiterst pril vogelaartje zonder soortenkennis en verrekijker. Maar ik begeerde vogels te zien. Wijlen Ben van der Velden had met een exposé over de vogelverlokkingen van Oostvoorne mij de Koninginnedag oranjevlit doen vergeten en zo fietsten wij getweeën de Groene Kruisweg af. Nog vele malen zou ik die tocht maken, waarbij het stuk tussen Spijkenisse en Geervliet naam kreeg als het zwaarste traject. Om dat open deel te passeren met de in dit land overheersende zuidwestenwind op kop vergde energie. Parallel aan dat stuk weg liep het spoor van de RTM-tram. Op de langs dat spoor óók lopende telefoondraad zat 's winters nogal eens een klapekster. Deze maakte dan het traject Spijkenisse - Geervliet gemakkelijker te pruimen. Van die eerste Koninginnedagtocht in 1951 herinner ik mij veel joelende gruttopaartjes in de Polder Heenvliet. De score kwam op die eerste Voorne-excursiedag uit op 24 soorten. Met daarbij de kanttekening dat ik de 'gewone', die ik gewend was rond huis te zien in het Rotterdamse Tuindorp-Vreewijk, niet noteerde. Van die onachtzaamheid heb ik nu gruwelijk spijt. In onze haast om vanaf de Boulevard over zee, het Brielsche Gat, naar de tegenoverliggende De Beer en naar de zeer begeerde kluten en bergeenden te kijken waren wij de Zwartelaan snel afgefietst.

De Brielse Dam lag er net een jaar en de geest was uit de fles. Drie dagen later ging het weer de Groene Kruisweg af. Die Oostvoorne-pelgrimage was goed voor 26 soorten waaronder een bosuil bij Hoogvliet, geelgorzen, twee zomertortels en vier patrijzen. En ook drie lepelaars die, evenals de bosuil, in het dagboek een decoratieve meekregen. Dat kregen de drie voornoemde andere soorten niet. Nu, zeventig jaar later, zou dat andersom het geval zijn, althans, indien wij die drie überhaupt te zien zouden krijgen. Welhaast zeker zal dat niet het geval zijn.

Dat de soortenkennis toenam bleek uit de Voorne-tocht van 19 juni 1951. Deze was goed voor 35 soorten waaronder strandplevier, tapuit, putter en steenuil. De laatste twee langs de Groene Kruisweg. Beide betroffen een première. Putteren waren toen trouwens in West-Nederland heel erg zeldzaam. De datum doet vermoeden dat tapuiten toen broedden in de Voornes duinen. Nog eenmaal ging het die zomer de Groene Kruisweg af. Dat was op 30 juli, een uitstapje waaraan wij ons ook aan enig strandjoltje te buiten gingen. Maar wel kon ik die dag op mijn lijstje van waargenomen soorten dwergsterns en grote sterns bijboeken.

Zwartelaantje en 't Reigersnest.

Het jaar daarop, in 1952, was ik vertrouwd geraakt met meer soorten. Bij de Oostvoorne-vogeltrip van 22 mei telde ik er 36, wederom exclusief de toen 'gewoon' geachte. Bij die 36 waren de grauwe klauwier van Zwartewaal en ook een grauwe kiekendief. Deze zagen wij 's zomers vaker, zowel langs de Groene Kruisweg als rond Oostvoorne. Kennelijk waren de jachtopzieners die volgens Jan van Tussenbroek na WOII de roofvogels te vuur en te zwaard poogden te verdelgen er niet in geslaagd ze alle om te brengen. Op de kale vanuit het Voornse strand toen uitstekende strandhaak liep een strandplevier met vier pullen.

Bij ons stond de schilderachtige allee die naar de Boulevard leidde niet te boek als Zwartelaan maar als Zwartelaantje, de naam die ik in het vervolg van dit relaas zal aanhouden. Hoewel verleidelijk om aan het slot van een fietskruistocht naar Oostvoorne dat weggetje snel te passeren om aan het einde de ruimte van het Brielsche Gat met de tegenoverliggende De Beer te kunnen overzien, bleven wij vooral 's zomers bij aankomst toch vaak op en vanaf dat Zwartelaantje een poos vogelen. In het open deel op rechts huisde begin vijftiger jaren steevast een paartje grauwe klauwieren. Op links lag en ligt het landgoed 't Reigersnest waaruit een veelheid aan inspirerende vogelzang klonk, zang waarover wij niet altijd eensgezindheid bereikten welke soort

Dijk Zuidsluk De Beer 30-8-1946. Foto: Gerard Ouweneel.

Broedende hop in 't Reigersnest. Foto: Gerard Ouweneel.

het betrof. Dan huisde er in 't Reigersnest een paartje hoppen en er was een kleine reigerkolonie. Van de landgoedeigenaresse had excursiegenoot Ben van der Velden ooit toestemming gekregen naar een van de reigernesten te klimmen om voor zijn verzameling een ei weg te nemen. De anekdotische omstandigheden hoe het daarbij toeging en de wijze waarop Ben later met zijn verzameling, door toedoen van zijn moeder tegen de justitionele lamp liep, was een aardig onderwerp voor een verhaaltje. Al gauw durfden wij het aan om bij 't Reigersnest aan te bellen met het verzoek om op het landgoed naar vogels te speuren. Dat mochten wij altijd.

Vanaf 1952 werd Oostvoorne een jaarrond vogeltochtbestemming en Koninginnedag de 30e april een vaste Voorne-excursie-datum. Waarbij naast het Zwartelaantje voor zangvogels en het Brielsche Gat voor steltlopers, de Brielse Dam steeds meer trok. Tegen Rozenburg aan was aan weerszijden van die dam van alles te beleven. Aan de binnenzijde lag de uitgestrekte nog zilte buitendijkse strook van Rozenburg, waarop alle courante steltlopers inclusief kemphanen broedden. De op De Beer broedende lachsterns kwamen er jagen. Aan de buitenzijde van de Brielse Dam konden wij ons vanaf de damkruin vergapen aan de vogeldrommen op het Zuidsluk. Niet zelden waagden wij via de zo aanlokkelijk ogende begrenzingsdijk De Beer op te gaan. Weliswaar was daar aan het einde een bewareshuisje maar wij wisten dat het buiten het broedseizoen meestal onbemand was. Die tochten over de Zuidslukdijk verliepen niet zonder spanning want hoofdbewaker Korfmaker kon altijd opduiken en voor die man hadden wij heilig ontzag. Een kleine twintig jaar later, toen wij op de zuidwestpunt onze nylonnetten opzetten om vogels te vangen en deze te ringen, werd dat bewareshuisje het hoofdkwartier waaruit wij opereerden. Bij netcontroles draafde bewaker Korfmaker toen hard mee.

30 april 1954.

Nadat met zes geelgorzen, een strandleewerik, een kleine rietgans, twee grote zeeëenden, een late bonte kraai en een smelleken 17 april 1954 al een succesvolle Voorne-tocht was geweest, werd voor wat soortendiversiteit betreft Koninginnedag 1954 de beste ooit. Er was dan ook wel wat veranderd. Ik ging niet meer solo naar Voorne maar op die dag met zijn zessen. De Rotterdam-Zuidse vogelaars hadden elkaar ontmoet op de opspuitgebieden rond Pernis waarna ze in clubverband ook andere excursiegebieden bezochten, vooral naar Voorne en/of De Beer. Dan was de determinatiekennis enorm toegenomen, mede dankzij de Peterson Vogelgids, de 'Kist'. En waren er zoveelste-hands verrekijertjes beschikbaar, ik eentje van zesmaal vergroting. Tot slot wisten wij op welke locaties wij moesten speuren naar bepaalde soorten. Die 30e april werd eerst gevogeld vanaf het Zwartelaantje, vervolgens op de Boulevard en 's middags vanaf de Brielse Dam. De boekhouding kwam uit op 88 soorten, wederom exclusief de huis-, tuin- en keuken species. Bij elkaar moeten wij dus wel zo rond de 100 stuks uitgekomen zijn, in twitcherskringen aangeprezen als 'round the century'. Onder andere fluitier, dwergmeeuwen en niet minder dan 75 dwergsterns kregen in het dagboek een uitroepteken mee. Later die zomer ging het steeds opnieuw naar Oostvoorne, waarbij wij nogal eens lang vanaf het Zwartelaantje en in 't Reigersnest bleven hangen. Nadat wij op 8 juni op 't Reigersnest wederom de geloofsbrieven hadden overhandigd, kregen wij de hop te zien, op rechts het paartje grauwe klauwieren en zagen en hoorden wij diverse wielewalen. Een Voorne-trip in dezelfde maand, op 20 juni 1954, leverde 78 soorten op.

Verschenen en verdwenen.

Ik ben mij bewust in dit verhaaltje wat (te?) nadrukkelijk het accent te hebben gelegd op soorten waarnaar wij ons thans, zeventig jaar later, de ogen uitkijken – als we ze al te zien krijgen. Daarbij doel ik op, bijvoorbeeld,

grauwe kiekien, geelgorzen en zomertortels, waarvan ik op de Voorne-trip van 6 juni 1953 opschreef 'vrij veel'. Maar als ik aan een lijst begin van soorten die thans tot de categorie 'gewoon' te rekenen zijn en toen ontbraken zullen junior-vogelaars verbaasd opkijken. Die 30e april 1954 was een excursiedag zonder kleine mantelmeeuwen, zonder zwartkoppen, ganzen, eksters, grote bonte specht en slechts vier soorten roofvogels waarbij een boomvalk en een smelleken. En dan doe ik maar een greep. Hoezeer onze avifauna is veranderd! Eind 1955 ging doorsijpelen welke sinistere plannen in Rotterdamse beleidskamers werden uitbroed voor Rozenburg en De Beer. Dat naderend onheil was voor ons aanleiding de excursies meer te concentreren op De Beer. Nog eenmaal, op 9 mei 1959, gingen Luuk Draaijer en ik op een voorjaarsdag exclusief naar Oostvoorne. Op de Vespa-scooter. En met toch weer een paartje grauwe klauwieren, een man grauwe kiek, twee slechtvalken, een fluitier, wél een grote bonte specht en, vanaf het Zwartelaantje, in 't Reigersnest een zwartkop, was dat best een ouderwetse Voorne-excursie. Die zwartkop kwam overigens voluit als zwartkoptuinfluitier in het dagboek, voorzien van een veelzeggende dubbele onderstreping. Maar nog geen kleine mantelmeeuwen. Deze moesten nog aan de annexatie van de Nederlandse kusten en nu verder landinwaarts beginnen. Aan de overkant van het Brielsche Gat staken al masten omhoog van cutterzuigers die op De Beer in actie waren gekomen. Daardoor kreeg de Voorne-excursie van 9 mei 1959 toch iets van een 'trip down to memory lane' over zich.

Literatuur.

Roos, R. & N. van der Wel. 2023. *Duinen en mensen Voorne. Uitgeverij Natuurmedia. Goedereede.*
Ouweneel, G.L. 2010. *Eiervverzameling. In Vogelvrij. Het Vogeljaar. Hedel.*